

basic education

Department:
Basic Education
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

NASIONALE SENIOR SERTIFIKAAT

GRAAD 12

LANDBOUBESTUURSPRAKTYKE

NOVEMBER 2013

MEMORANDUM

PUNTE: 200

Hierdie memorandum bestaan uit 12 bladsye.

AFDELING A**VRAAG 1**

1.1	1.1.1	B ✓✓		
	1.1.2	C ✓✓		
	1.1.3	B ✓✓		
	1.1.4	A ✓✓		
	1.1.5	D ✓✓		
	1.1.6	B ✓✓		
	1.1.7	B ✓✓		
	1.1.8	A ✓✓		
	1.1.9	B ✓✓		
	1.1.10	C ✓✓	(10 x 2)	(20)
1.2	1.2.1	B ✓✓		
	1.2.2	I ✓✓		
	1.2.3	J ✓✓		
	1.2.4	D ✓✓		
	1.2.5	H ✓✓		
	1.2.6	G ✓✓		
	1.2.7	A ✓✓		
	1.2.8	L ✓✓		
	1.2.9	K ✓✓		
	1.2.10	F ✓✓	(10 x 2)	(20)

1.3	1.3.1	Hulpbronne ✓		
	1.3.2	Presisieboerdery ✓		
	1.3.3	Optimum /idiale temperatuur ✓		
	1.3.4	Tjek ✓		
	1.3.5	Begroting ✓		
	1.3.6	Brondokument ✓		
	1.3.7	Seisoenale werker ✓		
	1.3.8	Bemarking ✓		
	1.3.9	Koördinerings/organiserings/beplanning ✓		
1.3.1	0	Produsent/kommoditeitsorganisasies/koöperasie/Banke/ Landboumaatskappy ✓	(10 x 1)	(10)
TOTAAL AFDELING A:				50

AFDELING B**VRAAG 2: DIERE- EN GEWASPRODUKSIE**

- 2.1   2.1.1   **Metodes vir vermindering van negatiewe impak op veld**
- Hou by/hou minder vee aan as drakrag van die omgewing ✓
  - Hou gedeeltes van natuurlike plantegroei waar wilde plante en diere nog steeds kan groei langsaan die bewerkte grond ✓
  - Volg 'n goeie wisselweidingprogram/Kampe ✓
  - Pas goeie veld/beweidings bestuurpraktike toe ✓
  - Roei vreemde/indringer plante/onkruid/bome uit ✓
  - Kontrole oor grond erosie ✓ (Enige 4) (4)
- 2.1.2   **Drie faktore wat veldbestuursprogram beïnvloed**
- Drakrag sal die aantal diere bepaal ✓
  - Die reënval sal die tydperk van belading/afwesigheid/rus bepaal in die kamp gedurende die verskillende seisoene ✓
  - Beladingsintensiteit sal die tydperk aanhou bepaal ✓
  - Samestelling van die kudde sal die aantal kampe bepaal ✓
  - Byvoeding sal die effek op die natuurlike weiding verander ✓
  - Natuurrampe rampe ✓
  - Veld tipes identifikasie ✓
  - Kondisie van veld ✓
  - Keuse van veld programme ✓
  - Kamp uitleg/aantal kampe ✓
  - Verskillende tipe diere(tipe vreters) ✓
  - Kapitaal /ekonomiese implikasies ✓
  - Klimaat ✓ (Enige 3) (3)
- 2.2   2.2.1   **Twee vorme van gronddegradasie**
- Gronderosie ✓
  - Verbrakking ✓
  - Suurvorming ✓
  - Staande water/Versuipte grond ✓
  - Besoedeling ✓
  - Kompaktering/verkeerde bewerkingsmetodes ✓
  - Swak boerderypraktike ✓
  - Verlies aangrondvrugbaarheid/organiese materiaal ✓ (Enige 2) (2)
- 2.2.2   **Twee metodes vir herstel van gronde**
- Aanplant van plantegroei ✓
  - Korrekte drakrag van veld ✓
  - Bedekking van gronde ✓
  - Voeg landboukalk/gips by tot suurgronde ✓
  - Dreinerings van brakgronde ✓
  - Grondkontoere ✓
  - Minimumbewerking/geenbewerking ✓
  - Byvoeging van organiese materiaal ✓ (Enige 2) (2)

- 2.2.3   **Wette oor hulpbronbestuur**
- Die Nasionale Waterwet ✓
  - Die Nasionale Wet op Veld En Bosbrande ✓
  - Wet op Bewaring van Landboukundige Hulpbronne ✓
  - Die Wet op die Volhoubare Gebruik van Landboukundige Hulpbronne ✓ (Enige 2) (2)
- 2.3   2.3.1   **Grondtekstuur**
- Die tekstuur van gronde by 'n bepaalde plek (area) ✓
  - is 'n gegewe/kan nie verander word nie/'n persoon kan nie sandgrond in kleigrond verander nie ✓ (2)
- 2.3.2   **Gronddiepte**
- Grond het 'n bepaalde diepte ✓
  - in 'n spesifieke area wat nie verander kan word nie ✓ (2)
- 2.3.3   **Helling**
- Helling is vas ✓
  - Op n spesifieke land en kan nie verander nie ✓ (2)
- 2.4   2.4.1   **Bronne van kapitaal en hul verduideliking**
- Krediet/Produksielening ✓✓
  - Geld geleen vanaf die bank/finansiële instelling ✓✓ (4)
- 2.4.2   **Drie probleme verbonde aan kapitaal as produksiefaktor**
- Kapitaal is skaars ✓
  - Kapitaal is duur/hoë rentekoerse ✓
  - Hoë risiko ✓
  - Oor kapitalisasie ✓
  - Onder kapitalisasie ✓
  - Genoegsame kollateraal/sekuriteit vir die lening ✓
  - Addisionele uitgawes vir kapitaaldelging en rente ✓ (Enige 3) (3)
- 2.5   2.5.1   **Voordele van presisieboerdery**
- Produksiekoste kan verlaag word/Verhoog die winsmarge ✓
  - Risiko vir omgewingsbesoedeling deur agrochemikalieë verminder ✓
  - Verhoog gewas opbrengs ✓
  - Voorsien inligting vir beter bestuursbesluite ✓
  - Verskaf meer akkurate plaasrekords ✓
  - Meer akkurate oesskattings ✓
  - Grond produksie potensiaal kan bepaal word ✓
  - Verbeter hulpbron bestuur ✓ (Enige 3) (3)

- 2.5.2   **Rangskik inligting**
- Dataverkryging ✓
  - Data-evaluering ✓
  - Masjienaanwending/ Datavaslegging ✓
  - Datavaslegging/ Masjienaanwending ✓
- (4)
- 2.6   2.6.1   **Die spesifieke werker**
- A = Geleentheds-/kontrakwerker ✓
  - B = Permanente/voltyds werker/arbeider ✓
  - C = Seisoenale werker/arbeider ✓
  - D = Permanente/Voltydse werker/arbeider ✓
- (4)
- 2.6.2   **Werker met die minste werksekerheid**
- A/Geleenthedswerker ✓
  - C/Seisoenale werker ✓
- (Enige 1)   (1)
- 2.6.3   **Die verskil tussen werker A en C**
- Werker A**
- Verrig slegs 'n spesifieke taak op die plaas ✓
  - En verlaat dan die plaas ✓
- Werker C**
- Werk elke seisoen op die plaas/doen seisoenale werk ✓
  - Dieselfde tydperk elke jaar op die plaas ✓
- (4)
- 2.7   2.7.1   **Water vir saailinge**
- Ja/Reënval is voldoende/daar is genoeg water beskikbaar ✓
- (1)
- 2.7.2   **Water gedurende rypwording**
- Nee/Reënval is onvoldoende/Daar is nie genoeg water beskikbaar tydens die rypwording van die plant nie ✓
- (1)
- 2.7.3   **Moontlike oplossings**
- Besproei/dien water toe aan plante ✓
  - Bedek gronde met kunsmatige/natuurlike bedekking ✓
- (2)
- 2.7.4   **Noem probleme van hoë reënval**
- Moeilik om die produk te oes/Produk kan nie geoes word nie ✓
  - Oes word vertraag/laat op mark
  - Vertraging van voorbereiding volgende oes ✓
  - Laer kwaliteit produk word geproduseer Datavaslegging ✓
  - Laer/Geen inkomste ✓
  - Moontlike siekte toestande/verrotting ✓
- (4)

VRAAG 3: REKORDHOUDING, FINANSIËLE STATE EN ENTREPRENEURSKAP**3.1 Basise inligting op brondokument**

- Die datum ✓
- Die hoeveelheid (massa, volume) ✓
- Die beskrywing van die transaksie ✓
- Naam van maatskappy ✓
- Prys ✓

(Enige 2) (2)

3.2 Definisie van kleinkas

- Dit is die kontant/geld ✓
- Wat die boer kan gebruik om klein uitgawes mee te betaal ✓

(2)

3.3 3.3.1 Definisie van balansstaat

- Finansiële dokument wat status/bates en laste van die plaas aan ✓
- Op 'n spesifieke tydstop/bepaalde datum ✓

(2)

3.3.2 Netto waarde

- Die verskil tussen die bates en laste/bates minus laste/dit is die geld wat oorbly indien al die skuld afgetrek is vanaf die totale bates op die plaas ✓
- Op 'n spesifieke tydstop ✓

(2)

3.3.3 (a) Langtermynkrediet

- Gebruik oor 10–20 jaar ✓
- Om vaste bates te bekom ✓
- Byvoorbeeld grond, geboue, heinings, boorgate ✓

(3)

(b) Mediumtermynkrediet

- Het lewensduur van 2 tot 10 jaar ✓
- Gebruik om beweeklike bates te verkry ✓
- Soos trekkers, implemente, vee ✓

(3)

(c) Korttermynkrediet

- Gebruik in 'n 2-jaar-periode ✓
- Gebruik vir gebruiksuitgawes ✓
- Soos kunsmis, saad. brandstof ✓

(3)

3.4	3.4.1	Vier eienskappe van 'n entrepreneur • Kennis van die onderneming ✓ • Ondervinding ✓ • Beplanningsvaardighede ✓ • Vaardige /geskoolde/opgeleide werker ✓ • Besigheidsvaardighede ✓ • Aanpas by veranderende omstandighede ✓ • Goeie persoonlike/mense verhoudinge ✓ • Goeie organiseerder ✓ • Verantwoordelik ✓ • Betroubaar ✓ • Kommunikasie vaardighede ✓ • Neem risikos ✓ • Betroubaar ✓	(Enige 4)	(4)
	3.4.2	Drie redes om risiko te neem • Hulle wil vir hulself werk in plaas van vir ander ✓ • Hulle wil hul eie besigheidsbesluite neem ✓ • Hulle wil die wins van die besigheid vir hulself hou ✓ • Hulle wil hul eie idees uit probeer ✓	(Enige 3)	(3)
3.5	3.5.1	Besigheidsbeskrywing • Visie- en missiestelling ✓ • Aard van die besigheid ✓		(2)
	3.5.2	Mark analise/Oorsig • Groeipotensiaal ✓		(1)
	3.5.3	Bedryfsplan • Fasiliteitsplan ✓ • Administratiewe plan ✓		(2)
	3.5.4	Risiko-analise • Valuta/wisselkoersrisiko ✓ • Prys en ander risiko's ✓		(2)
	3.5.5	Finansiële plan • Aannames en definisies ✓		(1)

3.6 3.6.1 **Berekeninge**(a) **Totale inkomste**

- $R80\,600,00 + R15\,420,00 + R400,00 \checkmark$
 $= R96\,420,00 \checkmark$ (Slegs antwoord✓✓) (2)

(b) **Totale uitgawes**

- $R600,00 + R250,00 + R5\,925,00 + R310,00 + R1\,155,00$
 $+ R1\,150,00 + R2\,200,00 + R720,00 \checkmark$
 $R12\,310,00 \checkmark$ of (Slegs antwoord✓✓) (2)

3.6.2 **Evalueer die tabel vir wins/verlies**

- Die afdeling werk teen 'n wins ✓
- Wins/verlies = totale inkomste – totale uitgawes
 $= R96\,420,00 - R12\,310,00 \checkmark$
 $= R84\,110,00 \checkmark$
- Want die inkomste is meer as die uitgawes ✓ (4)

3.7 Berekeninge

3.7.1 (a) 600 864 ✓

(b) 523 252 ✓

(c) 430 516 ✓

(d) 454 408 ✓

(e) 417 574 ✓

(f) 449 450 ✓ (6)

3.7.2 **Maand van verlies en rede**

- Desember ✓
- Die totale betalings/uitgawes is meer as die totale ontvangste/
 inkomste vir die maand ✓ (2)

3.7.3 **Twee redes vir 'n plaasbegroting**

- Om die hoeveelheid kapitaal benodig te bepaal / ✓
- Vir kontroledoeleindes ✓
- Om die uitvoerbaarheid van 'n besluit te bepaal ✓
- Om die relatiewe winsgewindheid van die alternatiewe te
 bepaal/moontlike inkomste en uitgawe ✓
- Om die langtermynstrategie en doelwitte te kwantifiseer ✓

(Enige 2) (2)

[50]

VRAAG 4: OES, WAARDETOEVOEGING, BEMARKING, AGRITOERISME EN BEDRYF**4.1 Voordele van prosessering vir die verbruiker**

- Om die raklewe/stoor tydperk van die produk te verleng ✓
- Voldoen aan behoeftes van verbruiker ✓
- Verbruikersvriendelik ✓
- Buite seisoen verleng/voedselsekuriteit ✓ (4)
- Verbeter voedingingswaarde ✓
- Makliker verpakking/hantering van die produk ✓
- Om tyd vir voorbereiding/gaarmaak van die produk te verminder ✓

4.2 Nadele van kleinmaat stoor

- Produkte word makliker beskadig/
- Produkte word meer gereeld gehanteer/Arbeids kostes/Intensief ✓
- Verpakkingsmateriaal is duurder op die lang termyn ✓
- Plae kan groot skade aanrig ✓
- Diefstal ✓ (4)
- Moeilik om groot hoeveelhede te verskuif/vervoer ✓
- Bemaking is moeiliker ✓

4.3 4.3.1 Nadele van handoes

- Baie stadig/neem 'n lang tyd in beslag ✓
- Produkte is nie so skoon nie ✓
- Slegs klein oppervlakte kan geoes word ✓
- Afhanklik van die weersomstandighede ✓ (4)
- Diefstal ✓
- Arbeidsintensief ✓
- Arbeids verwante aspekte ✓
- Harde fisiesewerk ✓
- Swak werkstoestand ✓

4.3.2 Probleme wat arbeiders ervaar

- Felle weersomstandighede ✓
- Sonbrand ✓
- Beserings ✓
- Lang ure ✓
- Ver loopafstande ✓
- Min dra vermoë ✓ (Enige 4) (4)

4.3.3 Verbetering van werksomstandighede

- Korrekte toerusting om die werk beter te doen ✓
- Voorsien beskermde klere om te beskerm teen velle omstandighede ✓
- Pas meganisasie toe om die werk van die arbeiders te vergemaklik ✓
- Voorsien skoon drinkwater gedurende werksure ✓
- Verskaf sonbrandroom om blootgestelde velareas te beskerm ✓
- Verskaf koelte indien moontlik ✓
- Voorsien behuising/toilet fasiliteite ✓
- Opleiding ✓
- Tydsbestuur/rusperiodes ✓

(Enige 5) (5)

4.4 Verskil tussen die bemarkingskanale

✓ vir tabel met opskrif

Aspek	Varsproduktemark	Kontrakbemarking
• Pryse	• Groot fluktuasie in pryse ✓	• Kleiner fluktuasies in pryse ✓
• Produkte verkoop	• Onseker oor die aantal produkte wat verkoop word ✓	• Gekontrakteerde produkte sal verkoop word ✓
• Inkomstestabiliteit	• Inkomste van die boer is onstabiel ✓	• Inkomste van die boer is meer stabiel ✓
• Verpakking	• Goedkoper	• Duurder
• Kwaliteit	• Minder kontrole	• Strenger kontrole

(7)

4.5 Metodes van waardetoevoeging

- Opsny van vleis in die verskillende snitte ✓
- Beroking ✓
- Verander in geprosesseerde vleis ✓
- Droging ✓
- Insouting ✓
- Verkoeling ✓
- Vooraf kook ✓
- Marinerings ✓
- Veroudering ✓

(Enige 4) (4)

4.6	4.6.1	Produklinligting <ul style="list-style-type: none"> • Naam/tipe produk ✓ • Massa/volume van produk ✓ • Bestanddele van die produk ✓ • Voedingswaarde ✓ • Stoor inligting ✓ 	(Enige 3	(3)
	4.6.2	Voedingswaarde <ul style="list-style-type: none"> • Tabel ✓ met die voedingswaarde • Waarde as massa/persentasie van die ADR ✓ • Gerangskik van die hoogste na die laagste orde ✓ 		(3)
	4.6.3	Allergieë <ul style="list-style-type: none"> • Enige allergieë moet aangedui word ✓ • Wat nie verband hou met die produk self nie/wat toegevoeg is ✓ 		(2)
4.7	4.7.1	Redes vir die verandering van plase in agritoerisme <ul style="list-style-type: none"> • Vee diefstal ✓ • Skommeling in vleispryse ✓ • Hoër inkomste/meer stabiele inkomste/buitelandse valuta ✓ • Om te waag in agritoerisme/om toeriste te lok ✓ • Verhoog die waarde van plaas ✓ • Diversifikasie ✓ • Bemarking/Promosies/aAdvertering/Nismark ✓ 		(3)
	4.7.2	Redes vir wildplaas om meer aantreklik te wees vir toeriste <ul style="list-style-type: none"> • Wild is meer aantreklik as plaasdiere ✓ • Meeste wildplase het akkomodasie ✓ • Wildplase is meer natuurlik as gewone plase ✓ • Eksotiese wild ✓ • Jag geleenthede/rekreasie ✓ 	(Enige 2)	(2)
4.8	Evaluering en aanbeveling			
	<ul style="list-style-type: none"> • Die inkomste van stoetdiere verhoog in teenstelling met die inkomste vanaf kommersiële diere wat daal ✓ • Plaas meer klem op stoet boerdery ✓ • Daar is te veel diere op die plaas/oorbeweiding vind plaas ✓ • Verminder die aantal diere ✓ • Begin 'n voerkraal om die druk van die weidings af te neem ✓ • Voer diere om die weeklikse gewigstoename te verhoog ✓ • Vind alternatiewe markte vir die kommersiële diere ✓ • Voeding van diere/aanvullende voeding vir weeklikse massa toename ✓ 			
			(Enige 5)	[50]

TOTAAL AFDELING B: 150
GROOTTOTAAL: 200